

KAZALO

PREDGOVOR	xi
1 UVOD	1
2 RAZVOJNE PREOBRAZBE IN TRENDI SPREMEMB	9
Konec razvojnih procesov ter predvidljivosti sprememb?	10
Temeljne razsežnosti razvojne preobrazbe	12
O (ne)razumevanju globalizacije in informatizacije	19
Teorija in dejstva.....	19
Tokovi ljudi, dobrin in informacij.....	20
Svetovna razpršenost in povezanost.....	22
Približevanje globalni civilni družbi?.....	23
Ali "iluzija" o človeku kot neposrednem državljanu sveta postaja stvarnost?.....	24
Nekateri trendi v zvezi s prostorsko organizacijo bivanja	25
Individualizacija v gospodinjstvu, družini in stanovanju.....	25
Spremembe v velikosti in številu gospodinjstev.....	25
Trendi sprememb v družini.....	28
Samsko bivanje in procesi individualizacije v bivalnem okolju.....	31
Zaposlovanje žensk in družine z dvojno kariero.....	32
Vse večja stanovanjska površina na osebo.....	34
Rast/upadanje in staranje prebivalstva.....	35
Deinstitucionalizacija kolektivnih oblik bivanja.....	37
Perspektive povečevanja prostorske mobilnosti in zmanjševanje deleža avtohtonega prebivalstva.....	39
Trendi glede bivanja in gibanja turistov.....	40
Informatizacija in (tele-)komunikacijsko povezovanje posameznikov in gospodinjstev.....	42
Povečevanje in/ali skrajševanje prostega časa?.....	44
Opremljanje z gospodinjstvenimi aparati.....	45
Odpiranje v svet, povečevanje kriminala in "obrambne reakcije".....	46
Meje rasti: Višanje cen zazidljivega zemljišča.....	48
Prostori vsakdanjega življenja ter njihova spreminjajoča se vloga in razmerja	49
Razmerja med zasebnimi in javnimi prostori.....	49
Razmerja med notranjimi (zaprtimi) in zunanjimi (odprtimi) prostori.....	54
Prostori v naravnem in grajenem, umetno ustvarjenem okolju.....	55
Življenje v naravnem okolju.....	56
Industrijski odmik od narave in ponovno zблиževanje.....	58
Naravno okolje in "meje rasti": primer Kraškega roba.....	61
Umetne stene.....	63
Od svetovne in slovenske do lokalne (kopske) Agende 21.....	63
Park za življenje Dragonja.....	65

3	PROSTORSKA ORGANIZACIJA BIVANJA V MESTU IN OBČINI KOPER	67
	Naravne danosti, identiteta naselja in posameznika	68
	Težnje k razpršitvi in zgoščanju v prostoru	70
	Vse več omejitev, nadzora in konfliktov	73
	Dejanski in zeleni način bivanja	76
	Kako zblíževati težnje prebivalcev in prostorske politike?	77
	Estetske vrednote, denar in poselitev	80
	Omejevanje in/ali spodbujanje priseljevanja?	81
	Spalna naselja, koncept soseske in Žusterna III	83
	Ločevanje in/ali mešanje različnih prebivalcev in različnih funkcij	88
	Dilema glede etnične strukture	91
	Mešanje stanovanjskih in drugih poslovnih prostorov	92
	Večnamenskost javnih prostorov	93
	Od "coninga" k "mešani rabi površin" – ne kar nasploh!	95
	Nameravane stanovanjske spremembe	96
	Spremembe v odnosih med Koprom in njegovim zaledjem	98
	Preusmerjanje naseljevanja in aktivnosti z obalnega pasu in oživiljanje podeželja	98
	Poselitev in aktiviranje podeželja	102
	Vključevanje v evropski program Prepare	104
	Bivalne potrebe in spreminjanje odnosa do gozdnega prostora	105
	Nove spodbude za oživiljanje vasi: primer Abitantov	106
4	TIPOLOGIJA ZASEBNOSTI IN PROSTORSKA ORGANIZACIJA BIVALNEGA OKOLJA	109
	Uveljavljanje in ogrožanje zasebnosti v bivalnem okolju	110
	Vizualna zasebnost	113
	Zvočna zasebnost	117
	Informacijsko-komunikacijska zasebnost	119
	Mehanizmi obvladovanja telekomunikacijskega vdiranja v dom	121
	Zasebnost glede obiskov	121
	Zasebnost glede na emisije (onesnaževanje)	123
	Ločevanje kadičev in nekadičev	125
	Zasebnost kot varnost	126
	Nasilje v družini: pravice posameznika in zasebnost bivališča	127
	Strah pred javnimi prostori in skupno varovanje soseske	127
5	INDIVIDUALNO IN SKUPNO V BIVALNEM OKOLJU: PROSTORI, IDENTITETA IN (NE) RED	131
	Urejanje bivalnih prostorov in individualizacija	133
	Individualna (ne)odgovornost v reševanju skupnih zadev	134
	Opremljanje in posebljanje stanovanjskega prostora	135
	Notranji skupni prostori večstanovanjskih zgradb	136
	Nered v zunanjih prostorih	139
	Parkirišča, garaže in vedenja ljudi	139
	(Ne)urejenost in prometna varnost pešcev in kolesarjev	140
	Dvorišča, zelenice, parki	145

Prizadevanja za lepo in urejeno bivalno okolje	145
Turistične organizacije kot spodbujevalec urejanja in lepševanja okolja	145
Oblikovanje prostorov, identifikacija in odgovornost	148
Individualizacija prehrane in stanovanjsko načrtovanje	149
Druženje in (ne)povezanost stanovalcev	150
6 STRUKTURA PREBIVALCEV IN GRAJENO OKOLJE	153
Zapostavljenost otrok v prostorski organizaciji grajenega okolja	154
Prostori, nadzor in omejenost gibanja	154
Nove možnosti in spodbude za ustvarjalno vključevanje otrok in mladine	155
Otroci v vrtcih: Sorosov projekt "Korak za Korakom" v Bertokih	155
Odprte površine v mestu z vidika potreb otrok: otroška igrišča	157
Osamosvajanje mladih in prostorsko ločevanje generacij	158
"Lagodno je biti doma"	160
Pod isto streho, vendar vsaj z ločenim vhodom	161
Samostojno skupinsko bivanje vrstnikov	162
Bivanje študentov in oživljanje mesta	162
Organizacija bivalnega prostora ter vloga in položaj žensk	165
Ženske v bivalnem okolju	165
(Ne-)moč, nasilje in bivališče	166
Materinski dom Talita Kum v Postojni	168
Stare in nove oblike bivanja starejših	169
Starostnostrukturne spremembe in bivanje ostarelih	169
Obalni dom upokojencev: Od alternative h komplementarnosti?	172
Javni odzivi na razmere v Domu	173
Odpiranje zavodov, pomoč na domu in varovanje oseb na daljavo	174
Uvajanje novih vzorcev bivanja starejših	177
Problem neizkoriščenih stanovanj starejših prebivalcev	181
Dom v bolnišnici in bolnišnica na domu	183
Bolniki in bolnišnice v spremembah	183
Podomačenje bolnišnice	184
Bivalno okolje za "ljudi s posebnimi potrebami"	189
Institucionalno varstvo otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami	191
Zbliževanje med domom in zavodí, reintegracija v domače okolje	191
Vzpostavljanje stanovanjskih (bivalnih) skupin	194
Gibalno ovirani in arhitektura	196
Socialno ogroženi in stanovanjska oskrba	198
Samski delavci in njihovi domovi: Kdo jih (še) potrebuje?	200
Odvisniki od drog in bivanje v mestnem okolju	201
Nove oblike prostorske organizacije bivanja: zdravljenje odvisnikov, terapevtske skupnosti	203
Brezdomci pod mostom in vprašanje zavetišča	204
Geji in lezbijke in prostori njihovega druženja	205
Nove možnosti, ki jih prinaša internet	207

7 ČASOVNA RAZSEŽNOST BIVANJA	209
Od naključnega/posamičnega k načrtnemu upoštevanju časovne razsežnosti	210
Zapostavljena časovna razsežnost, informatizacija in globalizacija	210
Iz fevdalne v informacijsko dobo: primer gradu Vipolže	214
Spreminjanje razmerja med starim in novim: od izključevanja k nadgrajevanju	214
Kontinuiteta in/ali diskontinuiteta	216
Nesoglasja v strokovnem ocenjevanju	220
Kratkoročni interesi, nepredvidene spremembe in kakovost bivanja	222
Časovna (ne)diferenciranost in začasna raba prostorov	223
Nemoč posameznika in trajanje gradnje	224
Stanovanjsko varčevanje in odnos do prihodnosti	225
Zmanjševanje sezonske neenakomernosti v rabi prostora	226
Ali se približujemo 24 urni svetovni družbi?	227
Lokalni čas in globalno povezovanje: 24-urno delovanje v Luki Koper	229
Več fleksibilnosti v grajenem okolju	230
Preživela miselnost in prazna stanovanja v dvodružinskih hišah	233
Od zapoznelega reagiranja k vnaprejšnjemu, anticipativnemu delovanju	234
Kulturna dediščina in razvoj	235
Istrska vaška dediščina in odpiranje v svet	235
Prenavljanje grajenih struktur še ne zagotavlja oživljanja mesta	236
Zunanja podoba in življenje za fasado	240
Od posameznih spomenikov k celotnemu življenjskemu in/ali delovnemu okolju	241
Od prepovedovanja do partnerskega sodelovanja	242
Spomeniki, zunanost hiš, živahnost, promet	243
Staro in novo, domače in tuje v hrvaški Istri: primer Grožnjan	245
8 O BIVANJU IN MOBILNOSTI V PROSTORU IN ČASU	249
Prostorska mobilnost in bivalno okolje	250
Ali je na vidiku konec stalnega bivališča?	253
Bivanje ali prehodnost: instrumentalizacija domačega okolja za zunanje cilje	256
Kakovost življenja glede na razmerje med prebivalci in obiskovalci (turisti)	259
Počitnikarji, turisti in izletniki na Koprskem	261
Javni in osebni promet ter poselitev	263
Domače in tuje izkušnje	263
“Car sharing” – perspektiva zблиževanja osebnega in javnega v (stanovanjskih) naseljih	269
Izkušnje o souporabi avtomobila iz Edinburga	270
Koprski paradoksi: izpraznjeni terminali prometnih tokov	271
Življenje uhaja iz krajev na pota in v omrežja	273
“Bencinski servis” in še mnogo več	274
Počitniške hiše, hoteli, kampi in marine danes in v prihodnosti	275
Počitniške hiše in prostori za turiste	276
Turisti in sobodajalci	278
(Ne)primernost prostorov v hišah zasebnih sobodajalcev	278
Počitniška stanovanja in domovi delovnih organizacij	279
Bivanje v hotelih danes in v prihodnosti	280
Kampi – domače in evropske izkušnje	287
Marini v Kopru in Miljah: spopadanje ekonomskih, ekoloških in estetskih meril	290
Staro mesto Milje in marina: izkušnje in programi	291

Drugi pri nas, mi drugod: personalizirane počitnice	293
Množični turizem in njegova diverzifikacija	293
Internet in potovanja po svetu: fizično in virtualno	297
"Primer" – EU, internet in mladi Koprčani v Perpignanu	298
Učinki turizma in odzivi	300
Beneške izkušnje	300
Množični turizem in nemški prodor na Palmi de Mallorci	302
Mediteranska privlačnost, okoljske omejitve in vedenje turistov	303
Mobilni prostori, ljudje in storitve	305
Neupoštevano življenje v mobilnih prostorih	306
Potujoče skupine: primer Big Foot Mama in ameriški avtodom	307
Mobilne službe in storitve v (pred)informacijski dobi	308
Mobilna služba za nujno medicinsko pomoč in socialnovarstvene službe "na terenu"	308
Bibliobus in "muzej v kovčku"	310
"Catering": Pogostitev in druženje kjerkoli in kadarkoli	312
(Mobilni) šotori: začasno in občasno ni nujno nekakovostno	315
Bivalni prostori in življenjske razmere voznikov	316
Fizična odsotnost in telekomunikacijska povezanost z domom in službo: vozniki Intereurope	316
Na poti po Evropi v kabini in izven nje: osebne izkušnje voznika	319
Razgledi po svetu, izkušnje, primerjave	321
O bivanju in mobilnosti v pristaniškem mestu	323
Retrospektivna zabeležka o pomorskem prometu	323
Mesto in pristanišče: ločevanje in prežemanje	325
Luka Koper kot območje in/ ali omrežje?	328
Spopadanje med svetovno ekonomijo in ekologijo na Koprskem	333
ISO 14001, Luka Koper in bivalno okolje	333
Svetovni tokovi in svetovni okoljski standardi	336
Pristaniško mesto in pomorci: projekt kluba pomorščakov	339
Prostorsko–časovna organizacija bivanja in življenja pomorščakov	340
Ladja kot svet v malem: etnični mikrokozmos	343
Fizično ločevanje in telekomunikacijsko povezovanje	345
Plovba kot sredstvo in plovba kot užitek	348
Križarjenja in plavajoči hoteli iz Tržiča (Monfalcone)	348
Potujoči simpozij	350
Potovati, ne da bi zapustili svoj dom ali svoj kraj	351
Mobilnost stvari, dobrin, blaga	351
Nakupovalna središča: povečana izbira in/ ali osiromašenje bivalnega okolja?	351
Nedorečena lokacijska politika	351
Zakaj kupujejo v velikih nakupovalnih središčih?	353
Trendi h koncentraciji trgovine in njene meje	353
Lokalne danosti in blagovni tokovi nekdanj in danes	354
Naravni kamen in klesarski mojstri v Marušičih	354
Izvor predmetov za pripravo in uživanje hrane: pogled v etnološko zbirko	356
Odpiranje meja in odtok premične kulturne dediščine?	357
Hitra dostava pošiljk po vsem svetu: Intereuropa in UPS	358

9 OD BIVALNEGA K INTEGRALNEMU IN USTVARJALNEMU ŽIVLJENJSKEMU OKOLJU	361
Od raziskovanja k spreminjanju	362
Akterji in interesi v reprodukcijskem ciklusu bivalnega okolja	362
Preozko upoštevanje razpona interesov in udeležencev	362
Preusmeritev k "vsakdanjemu urbanizmu"	363
Perspektiva vključevanja prebivalcev: planiranje kot vsakdanja življenjska praksa	363
Večnivojska povezanost in partnersko reševanje zadev	365
Kratkoročni interesi akterjev	365
Varčevanje s prostorom in (ali) varstvo pridobljenih ugodnosti (NIMBY)?	366
Spreminjajoča se vloga projektantov in uporabnikov	366
Kako utrjevati koprsko identiteto v kontekstu globalizacije?	367
Koprskе posebnosti in identiteta mednarodne firme	367
K integralnemu in ustvarjalnemu življenjskemu okolju	367
10 PRILOGE	373
Obvladovanje sprememb v občini in povezovanje v širšem prostoru	374
Razvojne spremembe in problemi obvladovanja prostora v občini	374
Moč in nemoč občine v razpolaganju s prostorom	374
Profitni interesi in prostorski razvoj občine	375
Aktiviranje razvojnih možnosti: pomoč za samopomoč	376
Načrtna določenost in fleksibilnost v prostoru	377
Spreminjanje namembnosti prostorov	378
Urejanje prostora in demokratizacija odločanja	378
Povezovanje in vloge v širšem prostoru	379
Razvojna vloga občine in države	380
Občina, republika in Evropska unija	381
Razvojne perspektive in problemi ob odprti meji	381
Odprava državne meje in "Evreregija Istra"	381
Bilateralno sodelovanje, neparitetne vloge in istrska identiteta	382
Lokalni razvoj v globalnem kontekstu	382
Izgubljanje zaščite in prednosti "na domačem terenu"	383
Pritegovanje strokovnjakov s specifičnimi znanji	384
Neposrednejši dostop do informacijskih virov	385
Družbeno prostorske spremembe in narodna identiteta	385
Gospodarska rast in "etnorazvoj"	385
Spreminjanje položaja narodnostnih manjšin	386
Znanje tujih jezikov	386
"Glokalizacija" ali getoizacija lokalne demokracije?	388
Ali bi večja samostojnost delov zares oslabil celoto?	388
Preživele predstave o državno teritorialni (re-)organizaciji in velikosti občin	391
Življenjska raznovrstnost in normativna uniformnost	393
Teritorialna zamejenost v času "glokalizacije"!?	395
Od enoglasne k večglasni Sloveniji: koprskе in istrskе posebnosti kot izziv nereprezentativnosti središča	397
Sredobežnost in obmejnost v razvojni perspektivi	398
Središčnost in obrobnost uhajata geografiji	401
"Evreregija Istra": še ena teritorialna sprememba ali razvojni projekti in graditev zaupanja	401
Izhod iz slepe ulice?	403

Obmejne regije in Evropa	406
Uvod	406
Obmejne regije v kontekstu prehoda od območnega k omrežnemu povezovanju	407
Od vnaprejšnje in zunanje določenosti do inovativnih programov	407
Od državne periferije do transnacionalne mreže	410
Od avtonomije regije k enakopravni sodelujoči v oblasti	411
Dediščina igre zero sum: nezaupanje in (občutek) ogroženost(i)	413
Odpiranje in odpravljanje meja	413
Graditev zaupanja	415
Neparitetne vloge in uhajanje suverenosti	416
Razsežnosti aktivne vloge regij v kontekstu evropske integracije	418
Vsebina, metode in viri: vprašanja in spoznanja	422
Nekatere značilnosti naselitve in prebivalstva v prostoru mesta Koper/Capodistria: KARTE	428
LITERATURA	433
SEZNAM AVTORJEV SLIK	471
STVARNO KAZALO	475
ENGLISH SUMMARY	485

PREGOVOR

Preden oddam leta 2008 knjigo v tisk, želim v tem predgovoru – dopolnilno k uvodu, ki sem ga napisal že prej – predstaviti še nekaj informacij o svojih izhodiščih za pisanje, o svojem razumevanju in samem nastajanju tega dela.

V predhodnih delih sem se v večji meri posvečal teoretskemu pojasnjevanju družbeno-prostorskih sprememb, s čimer sem poizkušal nakazovati usmeritve za prihodnost in hkrati uveljavljati novo področje sociološkega raziskovanja, ki sem ga zasnoval pod imenom prostorska sociologija. V njih sem osrednjo pozornost posvečal dolgoročnim spremembam in protislovjem družbenega razvoja v smislu enotnosti in spopadanja nasprotij z vidika človekovega osamosvajanja in povezovanja, individualizacije in globalizacije (socializacije), z vidika lokalne (teritorialne) identitete in krepitve svetovne družbe. Že pred dvema desetletjema sem se vključeval v zgodnje obravnave “informacijske družbe” in “globalizacije”. Toda pri tem sem razkrival, da velika imena, vseobsegajoči koncepti in nove knjige z obetajočimi naslovi ne vključujejo tako bogate vsebine, kot bi jo glede na to lahko pričakovali, pač pa veliko naključnosti in praznine. Splošne razlage brez podlage v empiričnih raziskovanjih so kmalu začele kazati znake brezplodnosti, ker so premalo koreninile v bogastvu raznovrstnosti v konkretnih družbenih okoljih.

Zato sem se odzval povabilu Mestne občine Koper, da bi s sodelavci Centra za prostorsko sociologijo Fakultete za družbene vede preučili nekatere sociološke vidike prostorskorazvojne problematike v okviru njihovega multidisciplinarno zasnovanega projekta “Koper 2020” (gl. Bizajl, Balaban, 1998). To je hkrati pomenilo, da se povrnem k empiričnemu raziskovanju, kot sem ga pred časom že opravljal v Velenju (1965 in še kasneje), Novi Gorici (1983) in drugod (v Ljubljani, Gorenji vasi idr.). V koprskem raziskovanju sem želel – poleg vrste praktičnih vprašanj v zvezi z neposredno rabo – upoštevati dolgoročne težnje k polarizaciji družbe v smislu hkratne krepitve posameznika in globalne družbe; polarizacijo na dom in svet in hkrati na prežemanje, tj. podomačenje sveta in posvetovljenje domačega; v tem kontekstu pa tudi prispevati k razumevanju praznjenja in s tem krize lokalne identitete in starega mestnega jedra. Na podlagi začetnih svetovnih in domačih izkušenj naj bi prispeval k ozaveščanju o spremembah, ki jih prinaša nova informacijsko komunikacijska tehnologija v dom ter v ožje in širše okolje. To pa je predstavljalo povsem novo in sociološko nepreučeno tematiko.

Koper kot mesto ob (vse bolj) odprtih mejah in “okno v svet” z najbolj heterogeno strukturo (priseljenege) prebivalstva, z bogato arhitekturno dediščino, multikulturalizmom in visoko stopnjo komunikacijske razvitosti, s programi regionalne agencije in z nedorečenimi vprašanji glede vključevanja v “evroregijo”, z več mednarodnimi (eksperimentalnimi) študijskimi projekti ipd. zasluži posebno pozornost. Pa tudi preučitev razlogov za

zaostajanje je lahko instruktivna za druge. Raziskava, osredotočena na eno občino (mesto), nam omogoča, da celoviteje spoznamo medsebojne odvisnosti, kar bi bilo na nacionalni ravni zaradi večje kompleksnosti težje dosegljivo.

Z vidika današnjih razmer in praktičnih možnosti za uporabo socioloških spoznanj v urejanju prostora je bilo mogoče največjo pozornost posvetiti težnjam k individualizaciji. Le-ta se pojavlja kot vseprisoten proces, ki se s skoraj nezadržno močjo uveljavlja v prostorsko-časovni organizaciji bivalnega okolja, omogoča predvidevanje in hkrati predstavlja izziv za korektivno ukrepanje.

Izhodiščno anketno raziskavo na Koprskem (več o tem v pogl. "Vsebina, metode in viri: vprašanja in spoznanja") sem zasnoval v treh sklopih: 1. bivalno okolje, 2. delovno okolje in 3. revitalizacija javne mestne sfere. Sam sem se osredotočil na prvega, Franc Trček je obravnaval drugega, Marjan Hočvar pa tretjega. V raziskovalnem poročilu smo občini podali vrsto konkretnih predlogov z vidika usmerjanja "prostorskega razvoja" in "urejanja prostora".

Po končani raziskavi za potrebe občine sem se odločil, da individualno in samostojno nadaljujem še raziskovanje bivalnega in (vse)življenjskega okolja na Koprskem in o tem napišem knjigo. Vrsta že pridobljenih informacij in možnosti za njihovo dopolnjevanje in nadgrajevanje je nudila priložnost, da v bolj poznanem okolju in v vsej pestrosti vsakdanjega družbenega življenja mesta, občine in regije preverjam in dopolnjujem svoje splošnejše izhodiščne predstave.

Pri tem pa je nastala zadrega, ker sem s svojim zanimanjem in vprašanji prehiteval dejanske razmere in ozaveščenost ljudi o tem kaj prinašata informatizacija in globalizacija. Iz težnje, da bi vključeval vse najnovejše in čim določneje prepoznaval tisto kar je pred nami, pa je sledilo, da sem moral tudi zaradi tega svoje raziskovanje razširjati in podaljševati še več let. Ob težnji k boljšemu razumevanju prihodnosti, je moje sprotno predstavljanje konkretnega dogajanja včasih dobivalo značaj kronike krajevne preteklosti. Iz navedenega pa sledi, da si *nisem* postavil za cilj predstavitev *trenutnega stanja* v konkretnem okolju, kar bi v kratkem postalo razvrednoteno, pač pa želim predvsem s sociološkega vidika razkrivati smeri sprememb in usmeriti pozornost na pojave, ki jih nakazujejo. Podajal naj bi usmeritve za "urejanje prostora", ki ga danes v praksi preveč obvladuje voluntarizem vsakokratnih formalno-pravnih določil ter različni partikularni, še zlasti profitni interesi.

Glede na izzive in zaostritve konfliktnih situacij v teku mojega raziskovanja, pa sem še posebej preučil: 1. nekatera temeljna vprašanja lokalne demokracije v kontekstu utrjevanja (centralizma) slovenske države in 2. spreminjajočo se vlogo (obmejnih) regij ob vse večji odprtosti v svet.

Preučena in preučevana snov je presegla obseg, primeren za predstavitev v eni knjigi. Tako sem se odločil, da v prvi knjigi poleg splošnih razvojnih trendov predstavim predvsem izhodiščno stanje, tj. bivalne razmere na Koprskem na pragu informacijske dobe. Po možnosti sem vključeval tudi primerjave z načinom bivanja oziroma življenja v preteklosti. Hkrati pa sem na podlagi najnovejših izkušenj iz sveta (literatura, internet, osebni stiki) dopolnjeval svoje preučevanje posledic vse bolj razširjene rabe nove tehnologije za prostorsko-časovno organizacijo življenja ljudi.

V svetovnem merilu in pri nas so bile v ospredju poenostavljene obravnave npr. tega, kako se iz leta v leto bolj širi uporaba osebnih računalnikov, interneta, elektronske pošte, mobilnih telefonov ipd. Nepreučene pa so ostajale posledice, ki jih ima vse to za stanovanjsko, urbanistično in prostorsko načrtovanje. Ostajalo je še veliko nejasnosti v družboslovnih obravnavah, hkrati pa trdna ukoreninjenost načrtovanja v tradicionalnem obravnavanju grajenega okolja iz predinformacijske dobe.

V tej knjigi predstavljeno vsebino naj bi torej razumeli v kontekstu širše zasnovane obravnave, tako da ji bo sledila druga knjiga. Le-ta bo osredotočena na spremembe, ki jih prinaša informatizacija, še zlasti glede na možnosti za vzpostavljanje spodbudnega okolja za ustvarjalnost ("ustvarjalnega okolja"). Sledila pa naj bi še obravnava življenjskega okolja s specifičnimi poudarki z zornega kota "glokalizacije".

Na tem mestu (v prvi knjigi) se v večji meri posvečam človekovemu najožjemu okolju. To bi v prostorsko-fizičnem smislu lahko pomenilo najprej zamejitev na stanovanje, hišo, bivališče, a sem se dejansko osredotočil na nekoliko širše razumljeno okolje, tj. na *bivalno okolje*. Pri tem pa razumem bivalno okolje kot tisto, ki je (*eno*)*funktionalno* opredeljeno, in to za razliko od *integralnega (vse)življenjskega* okolja, ki celostno vključuje vse sfere, kot so delo, bivanje, rekreacija in upravljanje.

Prehajanje od snovi prve knjige k nadaljnjim obravnavam tako pomeni tudi prenašanje poudarka od *bivalnega* k *integralnemu*, od *fizičnega* k *virtualnemu*, od *pasivnega* k *ustvarjalnemu* in od *lokalnega* h "*glokalnemu*" (ne da bi to razumeli kot alternative).

Hkratno vključevanje izkustvenih in teoretičnih elementov, konkretnih podatkov o veliki množici vprašanj in svetovne literature se je izkazalo kot obogatitev, a tudi kot zamudno početje in skoraj kot dvojno delo. Hkratna privrženost splošni teoriji in konkretni lokalni praksi v nekaterih pogledih celo otežuje sprejemljivost rezultatov tako na eni kot drugi strani (Mlinar, 1982 – o uporabi rezultatov raziskovanja mest).

Na tem mestu se želim zahvaliti prav vsem, ki so kakorkoli prispevali k nastanku te knjige, četudi jih zaradi njihove številnosti ne morem poimensko navesti. Poizkušal sem pridobiti izkušnje prebivalcev in poznavalcev v različnih vlogah in okoljih na Koprskem, po potrebi pa tudi od drugod s Primorske, iz Slovenije in sveta. Vsaka (pod)tema je terjala, da sem pritegoval poseben krog poznavalcev tako med avtohtonimi prebivalci kot priseljenci, med laiki in strokovnjaki, projektanti in uporabniki, mladimi in ostarelimi, upravniki stanovanjskih zgradb, stanovalci in brezdomci, študenti in profesorji, predstavniki nepremičninskih agencij ter lastniki ali kupci stanovanj, med vozniki Intereurope, pomorščaki itd. Izkušnje in informacije, ki jih vključujem v to knjigo, so mi posredovali arhitekti, urbanisti, gradbeniki, etnologi, zgodovinarji, zdravniki, socialni delavci, pedagogi, prometni strokovnjaki, kmetijski strokovnjaki, strokovnjaki za turizem, informatiki, strokovnjaki za javno upravo, predstavniki krajevnih skupnosti, policaji idr.

Prvotno anketno sociološko raziskavo (1998) smo zasnovali predvsem na povabilo tedanjega podžupana Tomaža Bizajla, ki je pokazal zanimanje in nudil podporo za preučitev prostorsko-socioloških vidikov razvojnih sprememb v MO Koper. Z občine so nam nudili strokovno pomoč zlasti glede virov – Mirjam Požeš, Georgi Bangijev, Drago Bratož, Graciela

Lovrečič, Rado Lipovec in drugi. Anketiranje je opravila družba CATI iz Ljubljane, predstojnik Zenel Batagelj (več o tem v pogl. 10).

V mojem nadaljnjem delovanju, ko sem v razširjeni zasnovi pripravljaval prav to in še drugo knjigo ter nadaljnje objave, pa so z mano sodelovali (podiplomski) študentje sociologije na FDV. Med njimi izstopa prispevek Jelene Aleksić, tako z vidika zbiranja potrebnih informacij kot tudi z uredjanjem besedil za objavo; knjiga vključuje tudi zapise nekaterih njenih intervjujev. Ob zaključevanju svojega študija so pri mojem delu sodelovali še Maja Kotnik, Blaž Lenarčič, Matic Kavčič in Ariana Ferfila ter tedanji študent arhitekture Tomaž Berčič.

Oporo za to dejavnost na FDV je najprej nudil Center za prostorsko sociologijo, predstojnik Drago Kos, tajnica Janja Zvonar, kasneje pa sem se lahko v večji meri oprl na pomoč v okviru SAZU in njene biblioteke. Dušan Koman je sodeloval pri pridobivanju računalniško posredovanih virov; Drago Samec in Breda Pajsar sta mi bila v oporo pri pridobivanju obsežne domače in tuje literature, Ana Marija Batič je opravila potrebna administrativna opravila. Zahvaljujem se tudi avtorjem slik, ki so navedeni v seznamu, med njimi še posebej Zdravku Primožiču. Alberto Cernaz mi je omogočil dostop do redkih fotografij iz nekdanjega Kopra, geograf Dejan Rebernik pa je dovolil objavo prikazov nekaterih značilnosti naselitve in prebivalstva v prostoru Kopra. Hvala vsem.

Hvaležen sem tudi za pripombe, ki so mi jih dali na nekatere dele besedila Srna Mandič, Ivan Stanič in Marjan Kroflič. Občasno sem se lahko posvetoval tudi z bratom Brankom Mlinarjem in drugimi. Odgovornost za vse pomanjkljivosti pa je seveda samo moja.

Zahvaljujem se še za finančno podporo MO Koper pri našem raziskovanju in nastajanju te knjige.